

De afvalligen

Auteur(s):

Jonkhoff, W.

Verschenen in:

ESB, 85e jaargang, nr. 4276, pagina 821, 20 oktober 2000

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

Ook binnen het afvalwezen is kostenoriëntatie mogelijk! Deze blijde boodschap heeft de afgelopen jaren veel weerklank gevonden in Nederland. Veel gemeenten besteedden de afvalinzameling uit en gingen over op een tariefstructuur waarbij, al dan niet met toevoeging van een vastrecht, een tarief per kliko of per kilo wordt berekend. Hiermee wordt belangrijke milieuwinst geboekt: huishoudens geven minder vuil mee aan de vuilnisman en lijken dus bewuster met huisvuil om te springen. Economische empirie bevestigt dit. Allers, Kooreman, Linderhof en Wiersma vinden voor gft-afval een prijselasticiteit van -1,2 en voor restafval -0,5 ¹.

Toen ik kort geleden mijn ouders bezocht werd ik echter geconfronteerd met de schaduwzijden van het kostenwonder. Hun klachten inzake het recent door de gemeente ingevoerde systeem met heffing per kliko beperkten zich niet, zoals men zou verwachten, tot de kosten die de gemeente sinds kort voor het aan de dijk zetten van het afval berekent (zijnde f 5,50 voor gft-afval en f 9,50 voor restafval). Nee, het ging vooral omenkele bijkomende effecten. Buren werden ineens stampend in afvalbakken waargenomen, niet van boosheid maar omdat enig aanstampen misschien een lichter en dus geld zou schelen. Het was plotseling van belang geworden de eigen afvalbakken niet te snel buiten te zetten omdat dit opportunistisch ingestelde buren een uitgelezen kans bood op geldbesparing. Nog niet waargenomen maar ongetwijfeld gepasseerd is het simpelweg lozen van afval in de natuur.

De prijs is een belangrijke maar niet de enige determinant van de hoeveelheid aangeboden afval. Zo kan men corrigeren voor vakantieperioden, of de personele samenstelling van het huishouden. De moeilijkheid met het illegaal dumpen van afval is echter de gebrekkige meetbaarheid ervan. Door meetproblemen is deze vorm van kleine milieucriminaliteit verwerkt in de prijselasticiteit. Die valt daardoor te optimistisch uit.

Fullerton en Kinnaman onderzochten door middel van enquêtes onder 75 gezinnen het mogelijk illegaal dumpen van afval ². Ze vroegen de betrokken huishoudens aan te geven of men:

- » simpelweg niet aan afvalreductie deed;
- » meer hergebruikte;
- » meer composteerde;
- » om minder verpakkingsmaterialen verzocht bij aankoop van goederen;
- » andere methoden gebruikte om tot afvalreductie te komen.

Aangezien de opties twee tot en met vier het gros van de mogelijkheden om op afvaluitstoot te besparen dekken, lijkt het aankruisen van de vijfde optie in het enquêteformulier te duiden op illegale afvalstortactiviteiten. Acht huishoudens (10,7 procent) 'verraadden' zich door deze vijfde optie aan te kruisen.

Een betrouwbaar percentage lijkt dit evenwel niet. Zij die illegaal lozen (laten we ze 'de afvalligen' noemen) zullen de manier van vragen stellen doorzien. Bovendien speelt hier een klassiek probleem van interviews als onderzoeksmethode: subjecten zijn geneigd politiek correcte antwoorden te geven, zelfs in geval van anonimiteit. De gemiddelde afvallige heeft immers al illegaal staan dumpen dus een leugentje om bestwil kan er ook nog wel bij.

Wie al deze meetproblemen wil omzeilen, zou kunnen proberen zich zoveel mogelijk gelegen te laten liggen aan de prikkel van de afvallige. Dit is er een van kostenbesparing. Een goede methode lijkt die van het bierkrat: standaard betaalt u f 8,60, een bedrag dat een behoorlijk deel uitmaakt van de aanschafprijs van het krat. In ieder geval lijkt het voldoende: op de openbare weg of in de natuur treft men slechts zeer zelden slingerende bierkratten aan.

De oplossing is echter niet om alle goederen van statiegeld te voorzien. Dat kan slecht zijn voor de conjuncturele ontwikkeling (hoewel het uiteindelijke inkomenseffect in principe afhankelijk is van de relatieve hoogte van de heffing ten opzichte van de inleverpremie). Het statiegeld moet niet op aan te kopen maar op weg te werpen goederen van toepassing zijn. Dat genereert de beste prikkels. De voorkeur zou er dan ook naar uit moeten gaan een vaste afvalheffing op te nemen in de gemeentebelastingen en huishoudens te belonen voor het afleveren van hun afval in de vorm van een vergoeding per ingeleverde kilo of kliko.

Burgers krijgen zo een prikkel om losslingerend vuil op te rapen en mee te nemen (de echte afvallige zal zelfs het vuil van de burens stelen en inleveren). Dat zal de vaderlandse natuur zeker goed doen, vooral op zondagmiddagen. Indien het inleveren van afval gestimuleerd wordt, vervalt echter wel de rem op het minimaliseren van de afvalberg. Belangrijke randvoorwaarde is daarom dat het vuil kan worden gerecycled of anderszins milieuvriendelijk verwerkt. In Nederland is de techniek op dit gebied echter goed ontwikkeld. Bovendien kan men door alleen inleverpremie te verlenen indien afval correct gescheiden wordt milieuvriendelijke en efficiënte verwerking nog bevorderen.

Hoog tijd dus om van het innen van afvalpremies over te gaan tot het uitkeren ervan. Het innen heeft waarschijnlijk al veel afvalligen opgeleverd. Die moeten nodig worden hergebruikt

¹ Zie M.A. Allers, P. Kooreman, V. Linderhof en D. Wiersma, [Afval wegen werkt](#), *ESB*, 30 april 1999, blz. 332-333, en D. Fullerton en T.C. Kinnaman, Household responses tot pricing garbage by the bag, *American Economic Review*, nr. 4, 1996, blz. 971-984.

² D. Fullerton en T.C. Kinnaman, *op. cit.*, blz. 978-980. Hier worden ook andere onderzoeksmethoden besproken.